SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

Sari Kauppinen
Merja Mustonen
Esko Salo
Raija Tiainen
Minna Saario

24.05.2016

Tulevaisuusvaliokunnalle

HALLITUKSEN VUOSIKERTOMUS / TULEVAISUUSVALIOKUNNAN KUULEMINEN / STM

Osatyökyvyn hyödyntäminen työelämän kehittämisessä

Työikäisistä suomalaisista noin 1,9 miljoonalla on jokin pitkäaikaissairaus tai vamma. Heistä 600 000 arvioi, että tämä sairaus tai vamma vaikuttaa heidän työhönsä tai työmahdollisuuksiinsa. Tällä hetkellä työelämän ulkopuolelle joutuneet henkilöt pääsevät heikosti takaisin työelämään. Osatyökykyisillä on myös muita suurempi riski jäädä työttömäksi. Taloudellisista ja inhimillisistä syistä tähän on saatava muutos.

Osatyökykyisten työssä jatkamiseksi ja työllistymiseksi on olemassa laaja järjestelmän tarjoamien keinojen ja palvelujen valikoima. Keinovalikoiman käyttöä tulee tehostaa, jotta osatyökykyinen henkilö saa tarvitsemansa avun ilman viiveitä ja riittävänä. Osatyökykyinen voi saada apua mm. työpaikan keinoista, kuntoutuksesta, koulutuksesta, TE-palveluista, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista.

Osatyökykyisille tarkoitettujen palveluiden tehostaminen hyödyntää kaikkia työelämässä olevia. Osatyökyinen henkilö on täysin työkykyinen työhönsä silloin, kun työ on hänen työkykyään vastaava. Työ tukee terveyttä, vähentää eriarvoisuutta ja tuo osallisuutta.

Työpaikoilla tarvitaan tietoa osatyökykyisyydestä, joka nykyisellään nähdään hyvin kapeasti. Erityisesti työnantajat ja esimiehet tarvitsevat lisää tietoa osatyökykyisyydestä ja esimerkkejä työolosuhteiden järjestelyistä. Tarvitaan yhteinen tahtotila sille, että osatyökykyisten asema muuttuu. Tätä muutosta toteutetaan hallituksen kärkihankkeessa kahden toisiinsa kytkeytyvän projektin voimin. Muutoksesta hyötyvät, työelämä, talous ja tulevaisuus.

Osatyökykyiset työssä -ohjelma (2013-2015, STM) testasi käytännössä, 12 pilottiorganisaation voimin, uutta toimintamallia osatyökykyisten työssä jatkamisen ja työllistymisen edistämiseksi. Pilottityöpaikat nimesivät työkykykoordinaattorin, joka sai koulutuksen tehtäväänsä. Työpaikkojen johto ja muu henkilöstö osallistuivat uudistustyöhön. Osatyökykyisten työssä jatkamiseen löytyi uusia malleja, asenteet ja työote osatyökykyisten palveluissa muuttuivat. Näitä malleja levitetään hallituksen kärkihankkeessa. Osku-ohjelman käytännön kokeilut tuottivat myös muita ehdotuksia ja uusia kokeiltavia asioita. Nämä kaikki toteutuvat OTE - kärkihankkeen toimenpiteinä.

Meritullinkatu 8, Helsinki
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.stm.fi

Puhelin 0295 16001
Telekopio 09 6980 709

e-mail: kirjaamo@stm.fi
etunimi.sukunimi@stm.fi

Sosiaaliturvan kehittäminen
Melko usein väitetään, ettei nykyinen sosiaaliturva vastaa muuttunutta työelämää. Sosiaaliturvajärjestelmämme on kuitenkin varsin kattava. Suomessa sosiaaliturva on rakennettu sen varaan, että työtä tehdään joko palkansaajina tai yrittäjinä. Kaikki ansaintatarkoituksessa työelämässä olevat kuuluvat jompaankumpaan kategoriaan ja ovat siten sosiaaliturvan piirissä.

Erityisesti yrittäjän sosiaaliturvasta kannetaan huolta. Se on pääosin aivan samanlainen kuin palkansaajan sosiaaliturva. Suurin ero palkansaajan sosiaaliturvassa on se, että yrittäjä voi itse vaikuttaa omilla päätöksillään vakuutuksen tasoon ja että yrittäjä rahoittaa sosiaaliturvan yksin, kun palkansaajan sosiaaliturvan rahoittavat palkansaaja ja työnantaja yhdessä. Vakuutusmaksut ovat kuitenkin yhtä suuret. Yrittäjien sosiaaliturva voi käytännössä jäädä alhaiseksi. Tämä johtuu kahdesta syystä: toinen on alivakuuttaminen ja toinen on se, että yrittäjän tulot ovat alhaiset. Näihin syihin ei voi vaikuttaa sosiaaliturvajärjestelmää muuttamalla.

Hallituksen tänä keväänä sopiman yrittäjyyspaketin mukaan työttömyysturvajärjestelmään valmistellaan selvitystyön pohjalta muutoksia, joilla kannustetaan itsensä työllistämiseen. Tavoitteena on tehdä esimerkiksi sivutoiminen yritystoiminnan aloittaminen työttömänä nykyistä sujuvammaksi. Myös ns. yhdistelmävakuutuksen toteuttamista selvitetään. Se koskisi niitä yrittäjiä, joilla on samanaikaisesti palkka- ja yritystuloja. Nykyjärjestelmä on mahdollista vakuuttaa palkkatulot tai yritystulot, mutta ei molempia.

Hallituksen Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan -kärkihankkeen tavoitteena on vähentää koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää. Sosiaali- ja terveysministeriön vetovastuulla on vahvistaa nuorten sosiaali- ja terveyspalveluita, mielenterveyspalveluita sekä taata kuntoutuspaikat. Erityisesti toimenpiteitä suunnataan eristäytyneiden ja yksinäisten sekä mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivien, koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten selviytymisen tukemiseen ja hyvinvoinnin parantamiseen.

Kokeilukulttuurin edistäminen ja strategiset kokeilut
Hallitusohjelman Hyvinvointi ja terveys -painopistealueella on viisi kärkihanketta, joihin kaikkiin sisältyy kokeiluja. Näin ollen tulossa on kokeiluja mm. ikäihmisten kotihoitoon ja omaishoidon kehittämiseen sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyen.

Hallitusohjelman strategisiin kokeiluihin kuuluvia ovat **perustulo- ja palvelusetelikokeilut**. Perustulokokeilussa kokeillaan, voidaanko perustulon avulla vähentää tuloköyhyyttä, väliinputoamista, sosiaalietuuksiin ja verotukseen liittyvää byrokratiaa ja kannustaa työntekoon julkistaloudellisesti kestävällä tavalla. Palvelusetelikokeilu tuottaa tietoa asiakkaan valinnanvapautta koskevan valmistelun tueksi.

Kärkihankkeet ovat laajoja kokonaisuuksia, ja niihin sisältyy monenlaista kehittämistoimintaa. Kärkihankkeissa tulee olemaan kokeiluja ja pilotteja, minkä lisäksi niissä myönnetään käynnistämisavustuksia. Näin pyritään paitsi saamaan uutta tietoa ja näyttöä hankkeessa kehitetyistä toimintamalleista, myös juurruttamaan hyviä käytän-

töjä. Sekä lasten ja perheiden että ikääntyneiden palvelujen muutosta edistetään myös palkkaamalla muutosagentteja muutosta fasilitoimaan. Kärkihankkeiden valtionavustusten hankehaut alkavat kesällä ja ensimmäiset kokeilut loppuvuodesta. Hankeavustukset eroavat esim. aiemmasta Kaste-rahoituksesta siten, että avustuksia on mahdollista myöntää kuntien ja järjestöjen lisäksi myös yrityksille.

STMssä on panostettu erityisesti kokeilujen arviointiin (sisältäen jo sen, että kokeiluasetelmat mietitään huolella). Kokeilujen toteuttamisessa ja muutoksen toimeenpanossa hyödynnetään Innokylä-kehittämisympäristöä (www.innokyla.fi). Yhdessä keskeisten rahoittajien (RAY, Tekes, SITRA) kanssa on aloitettu yhteistyö hyvinvointia ja terveyttä tukevien palvelujen uudenlaiseksi kehittämiseksi (mm. RIIHI-tapahtuma maaliskuussa 2016).